

Akılcı İlaç Kullanımı

Dr. Banu Salepçi
Yeditepe Üniversitesi Tıp Fakültesi
Göğüs Hastalıkları Ana Bilim Dalı

20. Ulusal Uyku Tıbbı Kongresi ve 7. Ulusal Uyku Tıbbı Tekniker ve Teknisyenliği Kongresi
02-06 Ekim 2019, İstanbul

Tanım

- Akılcı İlaç Kullanımı tanımı, ilk defa 1985 yılında Nairobi'de Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılmıştır^{1,2}
- Kişilerin klinik bulgularına ve bireysel özelliklerine göre; **uygun ilacı, uygun süre ve dozda, en düşük fiyata ve kolayca** sağlayabilmeleridir

1- Conference of Experts on the Rational Use of Drugs, World Health Organization, Nairobi, Kenya, WHO/CONRAD/WP/RI, 1985

2-T.C. Sağlık Bakanlığı, Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu, Akılcı İlaç Kullanımı Dairesi Başkanlığı

Değerlendirme

- Etkinlik
- Güvenilirlik
- Uygunluk
- Maliyet

Sorumluluk sahibi taraflar

- **Hekim;** Kullanılacak ilaca karar veren
- **Eczacı;** İlacı sağlayan
- İlacı uygulayan
  - **Hemşire**
  - **Hasta/ hasta yakını**
  - **Diğer sağlık personeli**
- **Üretici**
- **Düzenleyici Otorite**
- **Diğer** (Medya, Akademi vb.)

Uygun Olmayan İlaç Kullanım Şekilleri

- Çoklu ilaç kullanımı
- İlaçların gereksiz ve aşırı kullanımı
- Klinik rehberlere uyumsuz tedavi seçimi
- Piyasaya yeni çıkan ilaçların uygunsuz tercihi
- İlaç kullanımında özensiz davranılması
(uygulama yolu, süre, doz..)
- Uygunsuz kişisel tedavilere başvurulması

Uygun Olmayan İlaç Kullanım Şekilleri

- Gereksiz antibiyotik tüketimi
- Gereksiz enjeksiyon önerilmesi
- Gereksiz ve uygunsuz vitamin kullanımı
- Bilinçsiz gıda takviyesi ve bitkisel ürünlerin kullanımı
- İlaç-ilaç etkileşimleri ve besin-ilaç etkileşimlerinin ihmal edilmesi

Akılcı Olmayan İlaç Kullanımı

- İlaç tedavisi **endike olmayan durumlarda** ilaç kullanılması
- İlaç tedavisi gerektiren **özel bir durumda yanlış ilaç kullanılması**
- **Etkililiği şüpheli olan** veya tam olarak kanıtlanmamış olan ilaçların kullanılması
- **Güvenliği** hakkında tam bilgi olmayan ilaçların kullanılması
- **Uygunsuz** uygulama şekli, doz ve süre

Akılcı Olmayan İlaç Kullanımı

Akılcı ilaç kullanımı tanımında yer alan maddelerden herhangi birinin veya birkaçının karşılanamaması durumu,

- Hastaların tedaviye uyumunun azalmasına,
- İlaç etkileşimlerine,
- Bazı ilaçlara karşı direnç gelişmesine,
- Hastalıkların tekrarlamasına ya da uzamasına,
- Advers olay görülme sıklığının artmasına,
- Tedavi maliyetlerinin artmasına neden olur.

Uygun Olmayan İlaç Kullanımı Altında Yatan Faktörler

Hastalar

- İlaçla ilgili yanlış bilgi
- Yanlış inançlar
- Sorunların iletilmemesi

Hekimler

- Eğitim yetersizliği
- İlaçla ilgili yanlış bilgi
- Aşırı hasta yükü
- Reçetelendirme baskısı
- Etkililik ile ilgili yanlış bilgiler

Endüstri

- Promosyon
- Reklam
- Yanlış iddialar

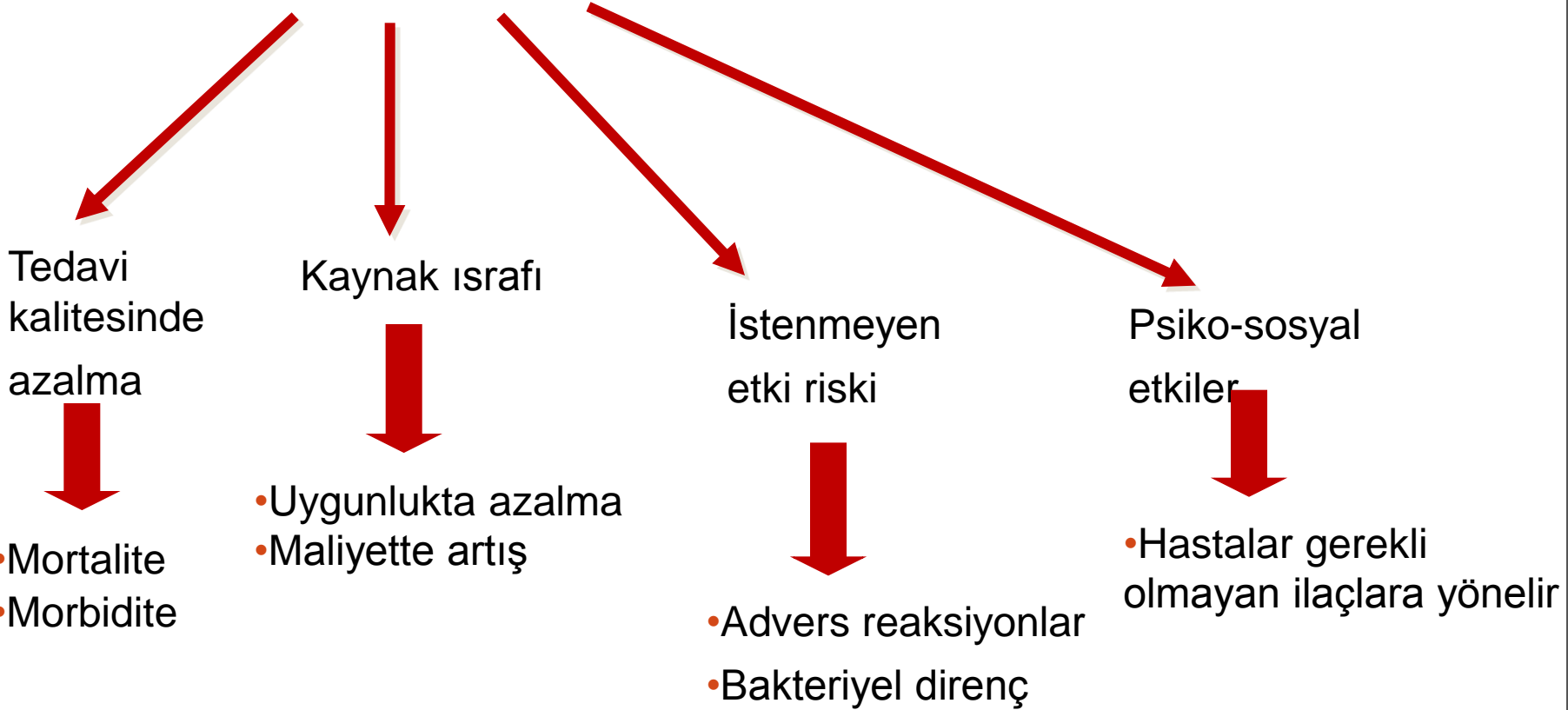
İlaç Tedarikçileri

- Yetersiz yönetim
- Gerekli ilaçların bulunamaması

Sağlık Otoritesi

- Güvenli olmayan ilaçların varlığı

Uygunsuz İlaç Kullanımı Sonuçları

Uygunuz Reçelendirme - Örnekler

- Çok sayıda ilacın reçetelendirilmesi
- Malnutrisyonda multivitamin kullanılması
- Epilepsi tedavisinde monoterapi etkinliğini tam değerlendirmeden kombine tedaviye geçilmesi
- Pahalı antihipertansiflerin gereğinden sık kullanılması
- Viral ÜSVE enfeksiyonlarında antibiyotik kullanımı

İyi Reçete Yazma

- Reçete yazma alışkanlığı Tıp Fakültesi'nden mezun olduktan sonra çok fazla değişmiyor
- Çözüm : Alışkanlık oluşmadan iyi eğitim vermek!

Tıp Fakóltesi Öđrencisi

Klasik farmakoloji eğitimi
İlaç merkezli
Endikasyon ve yan etki

Klinik Kitaplar
Hastalık merkezli
Tanıdan ilaca

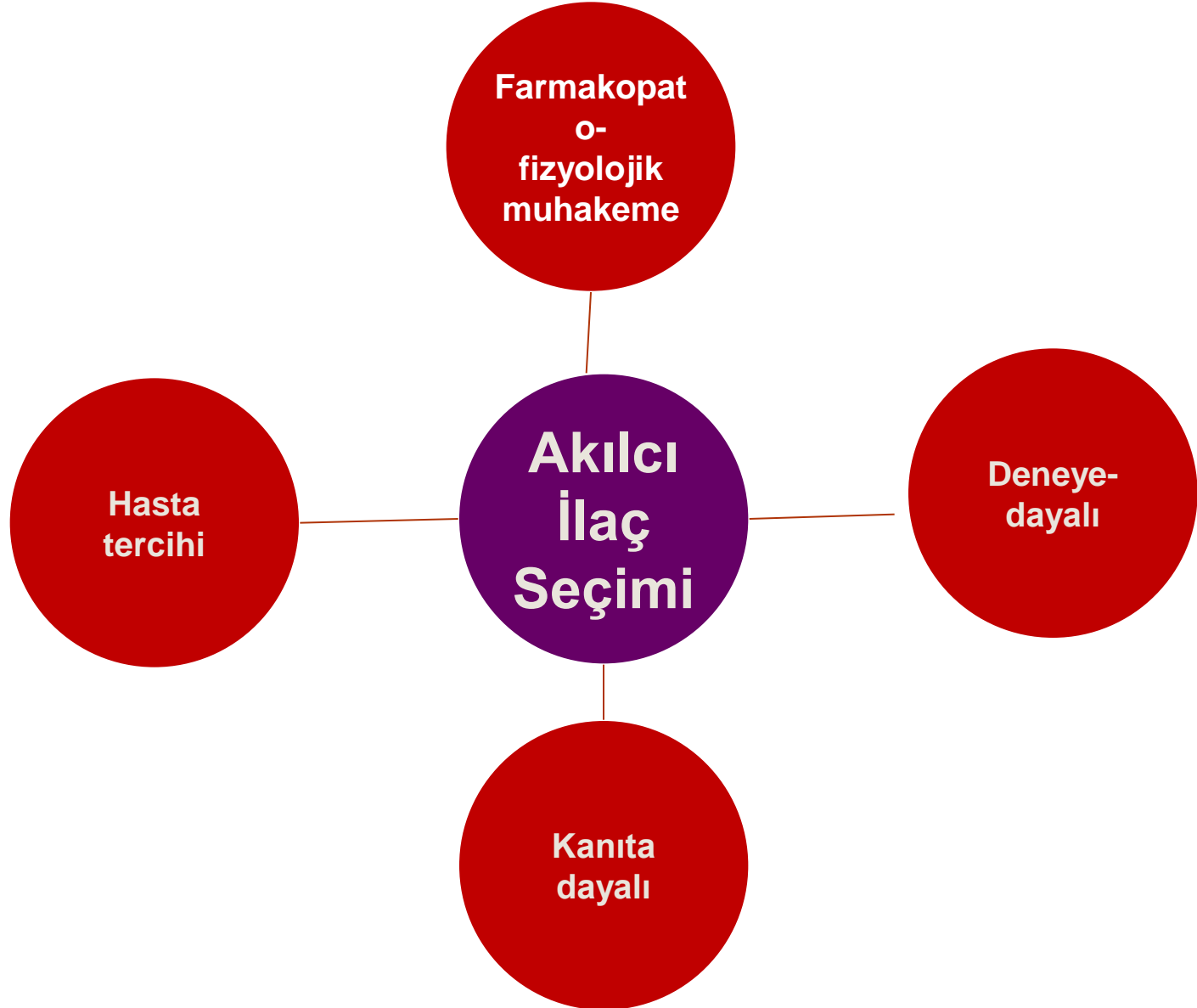
AKILCI İLAÇ KULLANIMI

Hasta: Yaş, cinsiyet, genetik faktörler, birlikte bulunan hastalıklar

Akılcı İlaç Kullanımı - Basamaklar

1. Hastanın sorununu tanımlayın (**Tanı**)
2. **Tedavi hedefini** (etkililik kriterini) belirleyin
3. Etkililiği ve güvenliği bilinen ilaç grupları arasından **kişisel (K) ilaç grubunu** seçin
4. **Reçeteyi yazın**
5. **Hastaya bilgi verin**, uyarılarda bulunun
6. **Tedaviyi izleyin**, gerekirse ilaç değiştirin veya ilacı kesin

İlaç Seçimi: Etkenler

BİLGİYİ NASIL ELDE EDİYORUZ?

K -ilaç

DSÖ Temel
İlaç Listesi

BİLGİ =
KANITA DAYALI

Türkiye İlaç
Kılavuzu

Tanı ve Tedavi
Rehberi

Hekimlerin çoğu 40-60 ilaç reçetelendiriyor

Tanı ve Tedavi Sürecinde Akılcı İlaç Kullanımı

- Hastanın sorununun tanımlanması,
- Hekim tarafından doğru tanının konulması,
- İlaçlı veya ilaçsız, etkili ve güvenilir tedavinin tanımlanması,
- Tedavinin gerçekleştirilebilirliğinin ve maliyetinin değerlendirilmesi,
- Tedavinin başarısı ve hastanın uyumunun değerlendirilmesi,

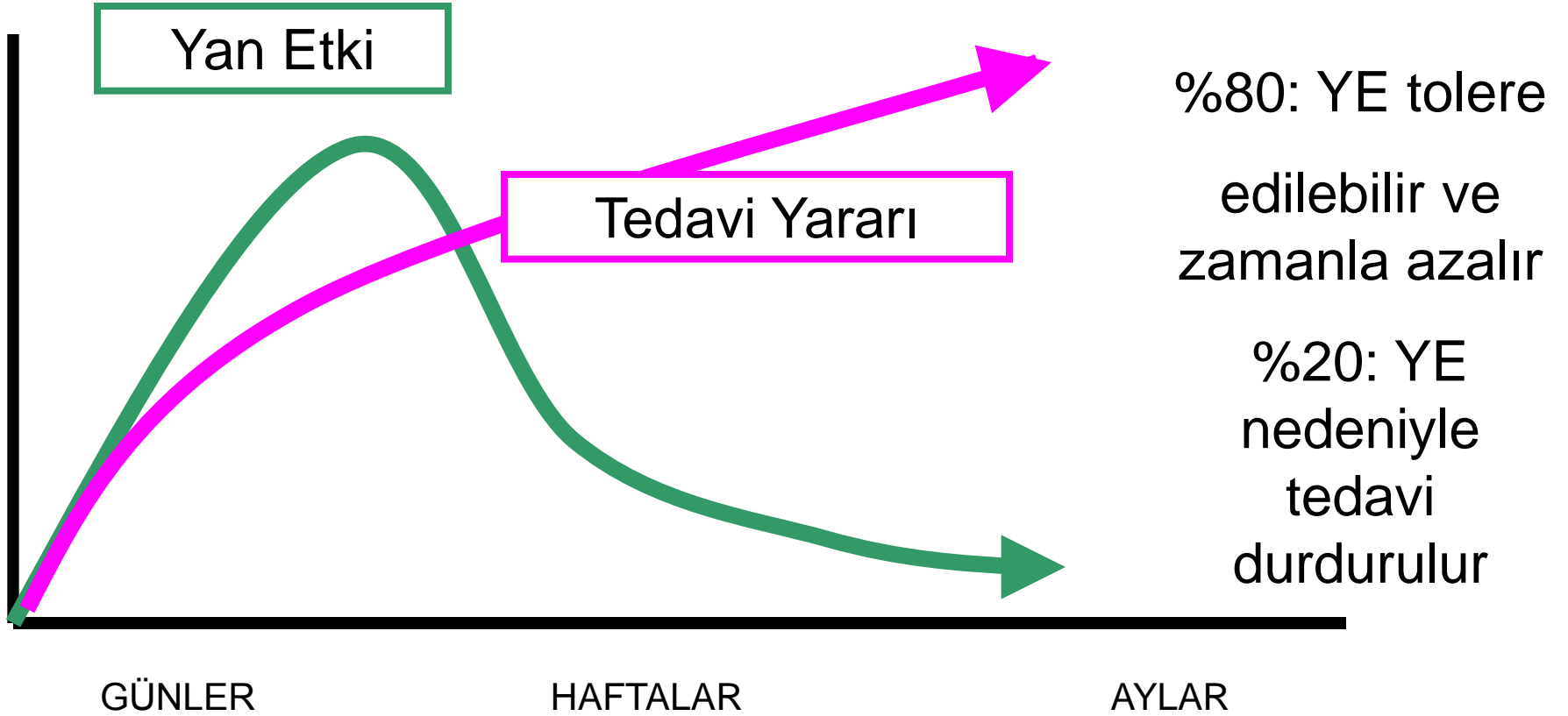
Tanı ve Tedavi Sürecinde Akılcı İlaç Kullanımı

- Eğer ilaçla tedavi uygulanacaksa uygun ilaçların seçimi,
- Çoklu ilaç kullanımlarında etkileşimlerin öngörülmesi,
- Her bir ilaç için uygun dozun ve uygulama süresinin belirlenmesi ve uygun reçetenin yazılması,
- Bu aşamada güncel tanı ve tedavi kılavuzlarının esas alınması,
- Hasta ve hasta yakınının tedavi hakkında bilgilendirilmesi

Yan Etkilerin İzlemi

- Tedaviye başlamadan önce sık görülen yan etkileri bilin
- Hastayı ve yakınlarını eğitin
- Düzenli aralıklarla sorgulayın
- İlaçla ilgili yan etkilerle hastalık bulgularını birbirinden ayırın (hastayı eğitin)
- İlaça spesifik yan etki ölçekleri kullanın
- Lab değerlerini ve ilaç düzeylerini akıllıca kullanın

SSRI Tedavi Örneği*

*Stekon Venedik 9 10 Kasım 2012

**TEDAVİ
SEÇENEKLERİ**

**İş Yüğü ve
Personel
Sıkıntısı**

**Yasal
Etmenler**

**Yetersiz ve
Eksik Bilgi**

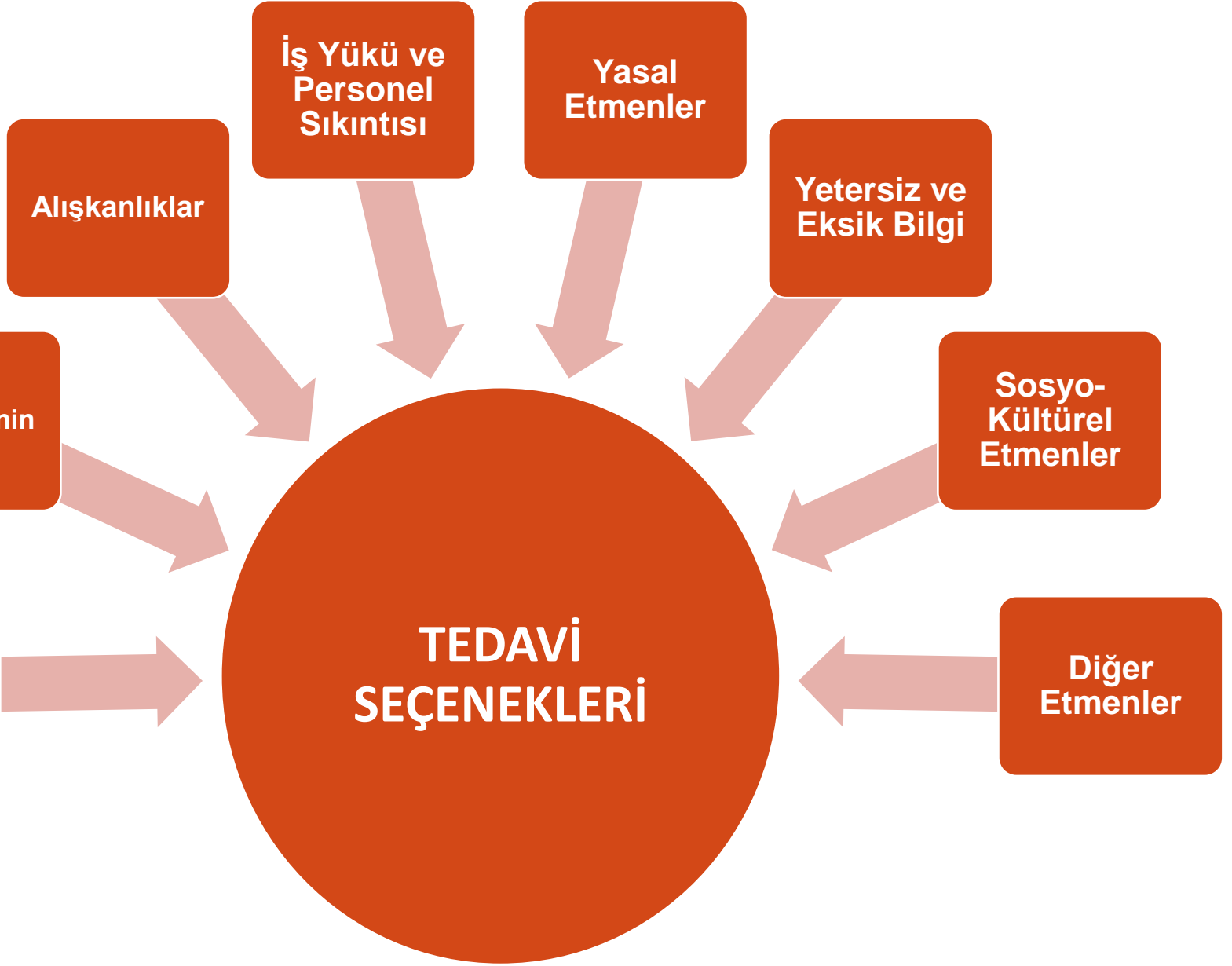
**Sosyo-
Kültürel
Etmenler**

**Diğer
Etmenler**

Alışkanlıklar

**İlaç
Endüstrisinin
Etkileri**

**Ekonomik
Etmenler**

DSÖ TARAFINDAN AKILCI İLAÇ KULLANIMININ TEŞVİK EDİLMESİ İÇİN ÖNERİLEN 12 TEMEL MÜDAHALE

1. İlaç kullanım politikalarını koordine edecek ve bunların etkilerini izleyecek kurum
2. Eğitim denetim ve karar alma süreçlerinin desteklenmesine yönelik Klinik Tanı ve Tedavi Rehberlerinden yararlanma
3. İlk seçenek tedavileri esas alan temel ilaçlar listesi oluşturma
4. Bölgelerde ve hastanelerde ilaç ve tedavi kurulları kurma
5. Mezuniyet öncesi müfredat programında probleme dayalı farmakoterapi eğitimi vermeyi sağlama
6. Bir gereklilik olarak hizmet içi sürekli tıp eğitimleri düzenlenmesi

DSÖ TARAFINDAN AKILCI İLAÇ KULLANIMININ TEŞVİK EDİLMESİ İÇİN ÖNERİLEN 12 TEMEL MÜDAHALE

7. Kurumsal çerçevede izleme, denetim ve geri bildirim sistemlerinin geliştirilmesi
8. İlaçlar konusunda bağımsız (tarafsız bilgi) bilgi kaynaklarını kullanma
9. Kamuoyunun ilaçlar hakkında eğitilmesi
10. Etik olmayan mali girişimlerden sakınılması
11. Uygun ve zorunlu düzenlemeleri hayata geçirme
12. İlaçların ve personellerin mevcudiyetini güvence altına almaya yönelik yeterli devlet harcamalarının sağlanması

Akılcı İlaç Kullanımı Nasıl Teşvik Edilir? DSÖ

- Ulusal ilaç politikasının oluşturulması
- Klinik kılavuzlar
- Ulusal temel ilaç listesinin geliştirilmesi ve uygulanması
- Hastane komitelerinin oluşturulması
- Mezuniyet öncesi eğitimde probleme dayalı farmakoterapinin yer alması
- Şirketlerde eğitimin özendirilmesi

Akılcı İlaç Kullanımı Nasıl Teşvik Edilir? DSÖ

- Denetleme ve geri bildirimler
- İlaçlar hakkında **tarafsız bilgi**
- Halkın ilaç konusunda bilinçlendirilmesi
- Uygun ve zorlayıcı kurallar (ulusal düzeyde)
- Sağlık harcamalarının bir bölümünün AİK'ya ayrılması

Türkiye'de Durum Nedir ?

- Sağlık Bakanlığı bünyesinde, akılcı ilaç kullanımı ile ilgili çalışmalar, yaklaşık 20 yıldır sürmektedir.
- 12 Ekim 2010 tarihinde Sağlık Bakanı oluru ile, Akılcı İlaç Kullanımı Birimi kurulmuştur.
- 19 Mart 2012 tarihinde Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu Bünyesinde Akılcı İlaç Kullanımı, İlaç Tedarik Yönetimi ve Tanıtım Dairesi kurulmuştur.

Türkiye’de Durum Nedir ?

- İlaç pazarı 2006 da %5 büyüdü ve 9.9 milyar dolar oldu.
- Referans ilaç fiyat sistemi (2004 yılından beri)
- Kişi başına yıllık ilaç harcaması 132 dolar, genel sağlık harcamaları içinde ilacın payı %34
- Hekime yapılan başvuru sayısı; %1.7 (1994), %7.7 (2011)
- Ortalama ömür; 74 yıl

“Pharmerging” countries; Türkiye, Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin

Akılcı İlaç Kullanımı Aşamaları

- Tanıtım
- Eğitim
- Rehberler
- Hastaneler
- Mevzuat
- İlaç Kutuları
- Atık İlaç İmhası
- Temsilciler
- Ölçme ve Değerlendirme

Tanıtım

“İLACIM; NE EKSİK, NE FAZLA!”

- Tanıtım üniteleri
- Slogan, Logo, Maskot
- El broşürleri
- Afişler

Medya

- Ulusal TV ve radyo kanallarında sağlık programlari
- Web sitesi www.akilciilac.gov.tr

Eğitim Programları

- İlköğretim ders programları
- Tıp ve Eczacılık Fakülteleri ders programlarında Akılcı İlaç Kullanımı konusunun daha ayrıntılı işlenmesi

Eğitim Modülü

- Refik Saydam Hıfzıssıhha Mektebi Müdürlüğü tarafından hazırlanmış VLE-RADUS Projesi kapsamında hazırlanan uzaktan eğitim modülü
- Ankara ilinde çalışan aile hekimlerine yönelik pilot uygulaması yapılmıştır.
- Tüm aile hekimlerine ulaştırılması planlanmaktadır.

Yüzyüze Eğitimler

- Hekim, eczacı, yardımcı sağlık personeline yönelik eğitim projeleri planlanmaktadır.

Türk Eczacılar Birliği

- Türk Eczacıları Birliği tarafından hazırlanan İlaç Bilgi Kaynağı ve Farmasötik Bakım Asistanı CD leri tüm aile sağlığı ve toplum sağlığı merkezlerine ücretsiz ulaştırılmıştır.

Birinci Basamağa Yönelik Tanı ve Tedavi Rehberi

- Refik Saydam Hıfzıssıhha Müdürlüğü tarafından hazırlanan ve güncellenmekte olan rehberin e-rehbere dönüştürülmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

TÜRKİYE İLAÇLA TEDAVİ KILAVUZU (TIK 6)

- Türkiye İlaçla Tedavi Kılavuzu'nun e-rehbere dönüştürülmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Hastanelerde Hizmet Kalite Standartları

- 01.07.2011 tarihinde “Sağlıkta Performans ve Kalite Yönergesi” yürürlüğe girmiştir.
- Hastanelerde hizmet kalite standartlarına Akılcı İlaç Kullanımı ile ilgili maddeler eklenmiştir.

Hastalara Yönelik Standartlar

- Akılcı ilaç kullanımı ile ilgili, hastalarda farkındalık oluşturulmasına yönelik düzenlemeler bulunmalıdır
- Hastalar ilaçların kullanımı hakkında bilgilendirilmelidir
- Hastaların sıklıkla kullandığı alanlarda akılcı ilaç kullanımına yönelik, broşür, poster, video görüntüleri gibi düzenlemeler bulunmalıdır.
- Yatan hasta eğitimlerinde, akılcı ilaç kullanımına yönelik bilgilendirme yapılmalıdır

Farmakovijilans Uygulamaları

- İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü, İlaç Güvenliği İzleme ve Değerlendirme Şube Müdürlüğü, Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu (TÜFAM) tarafından yürütölmektedir.
- Akılcı İlaç Kullanımı'nın ayrılmaz bir parçasıdır.

İlaç Takip Sistemi

- İlaçların Ülke genelinde takibini sağlayan bir sistemdir.
- İlaç kutuları üzerinde, Dünyada ilk defa uygulanan “data matrix” yapısı kullanılmaktadır.

Tanıtım Yönetmeliği

- **Kongrelerde AİK konusunda sunum.....**

- Beşeri Tıbbi Ürünlerin Tanıtım Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik kapsamında, İkinci Bölüm, Bilimsel ve Eğitsel Faaliyetler, Madde 7 (6);

"Ruhsat/izin sahiplerinin desteklediği toplantılara akılcı ilaç kullanımı konusunda, toplantının konusu ile ilgili bir oturum konulur. Bu oturumda yer alacak sunumların içeriği, Bakanlıkça onaylanmış eğitim materyalleri ve tanı tedavi rehberleri çerçevesinde olur ve izin başvurusu sırasında Bakanlığa sunulur. "

Atık İlaç İmhası

- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yürütölen bir konudur.
- İlaçların imhası, Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında değerlendirilmektedir.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile birlikte, Atık İlaçların İmhasına İlişkin Yönetmelik çalışmaları yürütölmektedir.

İlaç Kampanyaları

- Evlerde kullanılmayan ilaçların toplanarak ihtiyacı olanlara dağıtılması, iyi niyetle yapılan kampanyalardır.
- Ancak zararlı olabilir!!
- Saklama ve taşıma koşulları bilinmeyen ilaçların tekrar kullanıma girmesi Sağlık Bakanlığı tarafından onaylanmamaktadır.

Akılcı İlaç Kullanımı Temsilcileri

- İllerde koordinasyonu sağlamak amacıyla 81 ilde İl Sağlık Müdürlüklerinde Akılcı İlaç Kullanımı İl Temsilcisi bulunmaktadır.
- Hastane Hizmet Kalite Standartları gereğince, hastanelerde planlama yapmak ve faaliyetlerde bulunmak amacıyla Akılcı İlaç Kullanımı Ekipleri oluşturulmuştur.

Ekonomik Boyut- En Çok Satılan İlaçlar*

1. Antibiyotikler % 19.7
2. Kalp damar hastalıkları % 15.5
3. Metabolik hastalıklar % 12.7
4. Solunum sistemi hst. % 11.3

1. Kalp damar hastalıkları % 19.3
2. Santral sinir s. hastalıkları % 15.8
3. Metabolik hastalıklar % 15.3
4. Antibiyotikler % 9.9

TÜRKİYE

DÜNYA

*Stekon Venedik 9-10 Kasım 2012

Türkiye'de Kişi Başına İlaç Harcaması*

- 2001 yılında 42 Amerikan doları
- 2004 yılında tahmini 100 Amerikan doları

*Stekon Venedik 9-10 Kasım 2012

İlaç Endüstrisinin rolü

“İlaç Sanayi İngiltere’de sağlık sisteminin olağan uygulamaları içerisinde kendini **vazgeçilemez** şekilde yerleştirmiştir.

İnsan, ekipman, servis, binalar, araştırma merkezleri ve en önemlisi “**misafirperverlik**” sağlamaktadır.

Ulusal sağlık sisteminin her aşamasında ilaç sanayi gündemi belirlemekte ve tıp uygulamalarına şekil vermektedir.

Dr. Richard Bulton –Editör - Lancet

İlaç Endüstrisinin rolü

- Ruhsat onayı alabilen ilaç molekülü sayısı **azalmaktadır.**
- Son 10 yıl içerisinde piyasaya çıkan ilaçların **sadece % 23-54'ü ciddi terapötik ilerleme** sağlamıştır.
- Klinik **ilaç araştırmalarının % 90'ı** ve önde gelen tıp dergilerinde yer alan **klinik çalışmaların %70'i** ilaç endüstrisi tarafından yürütülmüş ve/veya desteklenmiştir*.

Endüstrinin Etkisi Hangi Yollarla Meydana Geliyor?

- Reklamlar (Kime?)
- Hastalara doğrudan bilgilendirme
- Hastalıklarla ilgili farkındalık kampanyaları
- Hasta organizasyonları ile iletişim

Sonuç

- Akılcı olmayan ilaç kullanımı çok ciddi uluslararası bir halk sağlığı sorunudur.
- Ulusal ilaç politikası bu açıdan son derece önemlidir.
- Akılcı ilaç kullanımı bilgi (hasta ve ilaç), iyi iletişim becerileri ve zaman gerektirir.
- Özellikle sağlık çalışanlarının akılcı ilaç kullanımı konusunda duyarlı ve sorumlu davranmaları, bu uluslar arası halk sorununun üstesinden gelinmesinde en önemli itici güç olacaktır.

Teşekkürler...